

Sendikacılığın Gelişimi Bağlamında Sağlık ve Sosyal Hizmet Sendikaları ve Türk Sağlık-Sen Örneği

Temel ÇALIK
Önder KAHVECİ
Yılmaz YEŞİL
Gülten Türkan GÜRER

Temel ÇALIK - Önder KAHVECİ
Yılmaz YEŞİL - Gülten Türkan GÜRER

SENDİKACILIĞIN GELİŞİMİ BAĞLAMINDA SAĞLIK VE SOSYAL HİZMET SENDİKALARI VE TÜRK SAĞLIK-SEN ÖRNEĞİ

ISBN 978-625-5704-78-8

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2025, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2025, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sit. 1514. Cad. No: 23-25
Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 77079

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

“Cumhuriyet Hükûmetinin başlı başına bir esas olarak muvaffakiyetle izlediği sıhhat mücadelesine, gittikçe vasıtalarını artıran bir genişlikle devam olunmak lâzımdır ve mühimdir.” sözüyle Cumhuriyet’in kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye’de sağlık alanında verilen mücadelenin önemini vurgularken “Sağlık ve sosyal yardım hususlarında takip ettiğimiz gaye şudur; Milletimizin sıhhatinin korunması ve takviyesi, ölümün azaltılması, nüfusun artırılması, bulaşıcı ve salgın hastalıkların etkisiz hale getirilmesi, bu suretle millet fertlerinin dinç ve çalışmaya kabiliyetli bir halde sıhhatli vücutlar olarak yetiştirilmesi.” sözleriyle ise verilen bu önemli mücadelenin kamusal bir görev olduğunu açıkça belirtmiştir. Tüm bunların yanı sıra; “Her nevi sağlık mücadelesini, mümkün olan derecede çabuk ve geniş bir surette takip etmek, başlıca hedeflerden olmaya lâyıktır.” sözü ve “Kendine, inkılâbın ve inkılâpçılığın çeşitli ve hayati vazifeler verdiği Türk vatandaşının sağlığı ve sağlamlığı, her zaman, üzerinde dikkatle durulacak millî meselemizdir.” sözü ise işaret etmiş olduğu *sıhhat mücadelesinin* Türk milletinin varlığı için sağlık konusunun ne kadar önemli olduğunu gösteren veciz sözlerindendir. Toplumun en önemli konularından biri olan sağlık, geleceğin toplumunun sağlam temeller üzerinde oturulmasında kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda sağlık hizmetinden sorumlu olan ve görevlerini layıkıyla yerine getirmeye çalışan sağlık çalışanlarının hak ve çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi, çalışma koşullarında iyileştirmelerin sağlanması, mesleki alanda birlik ve beraberliğin oluşturulması konuları bu mücadelenin başarı ile üstesinden gelinmesi için oldukça önemlidir. Bu nedenledir ki, toplumun en önemli aktörleri arasında yer alan ve sivil toplum kuruluşu olan sendikaların sağlık hizmetleri alanında ayrı bir yeri vardır.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sivil toplum kuruluşlarının sayıca çoğalmasının yanında, etkinliğinin de hızla arttığına şahit olmaktayız. Bu bağlamda, sendikacılık anlayışının da günden güne daha fazla önem kazanmaya başlamasında sivil toplum kuruluşlarının toplumsal ihtiyaçlara cevap vermek adına gösterdikleri mücadelede sendikaların çalışma hayatının düzenlenmesi ve çalışan haklarının savunulması konusundaki çalışmalarda da etkin rol oynaması söz konusu olmaktadır. Sağlık ve sosyal hizmet kurumları çalışanlarının haklarının korunması, sağlık politikalarının şekillenmesinin yanı sıra sağlık ve sosyal hizmet sisteminin de geliştirilmesi adına sağlık sendikaları güçlü bir ses oluşturmaktadırlar.

Sağlık Hizmetleri kolunda faaliyet gösteren ve hukuki çerçevede faaliyetlerini yerine getiren Türk Sağlık-Sen, görev ve sorumluluğunu üstlenmiş olduğu sağlık hizmetleri kolundaki tüm sağlık çalışanlarının 1992’den beri sesi olmaya,

her geçen gün üye sayısını artırarak büyümeye ve sağlık hizmetlerinin niteliğini geliştirmek adına çalışmaya devam etmektedir. Bir yandan sağlık çalışanlarının diğer yandan ise başta Türk sağlık sistemi olmak üzere ülkemizle ilgili önemli her konuyu gündeme getirmekte ve yaşanan problemlere çözüm üretmektedir. Diğer yandan da Türkiye'yi ve Türk Milletini sağlıklı bir gelecekle kucaklaştırmak için çalışmalarını; yılmadan, yorulmadan aklın ve bilimin rehberliğinde sürdürmektedir.

Bu kitap, sendika kavramından ve sendikacılık kapsamına yola çıkarak sağlık sisteminin ve sağlık çalışanlarının geleceğini şekillendiren, demokratik temeller üzerine inşa edilen bir sağlık sisteminin oluşturulmasında sağlık sendikalarını tanımak ve sendikaların rolünü anlamak isteyenlere, konuya ilişkin araştırma yapacak olanlara katkı sağlayacak niteliktedir. Ayrıca, sağlık sendikacılığına yönelik Türk Sağlık-Sen örneği ile Türkiye'de sağlık sendikacılığını bütüncül bir bakış açısıyla ele alıp bugünkü durumu anlamayı ve anlatmayı amaçlamaktadır.

Kitabın yazarlarından biri olarak, hazırlanma sürecinde engin bilgi ve deneyimini bizlerle paylaşan Türk Kamu-Sen ve Türk Sağlık-Sen Genel Başkanı Sayın Önder KAHVECİ'ye ne kadar teşekkür etsek azdır. Ayrıca, Türk Sağlık-Sen çalışanlarına da teşekkürü borç biliriz. Kitabın basım sürecini üstlenen Pegem Akademi adına Sunay KARADAĞ'a sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz. Siz değerli okurların, sağlık ve sosyal hizmet iş kolunda çalışanların ve öğrencilerin mesleki kariyerinde ve eğitim hayatında yararlı olması dileğiyle...

Temel ÇALIK

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
-------------	-----

Giriş	1
--------------------	----------

1. BÖLÜM

SENDİKA VE SENDİKACILIK

Sendika ve Sendikacılık Kavramı	4
Sendikacılığı Etkileyen Faktörler.....	8
Sendikanın Unsurları	11
Ortak Amaç Unsuru.....	11
Özgürce Kurulma Unsuru.....	11
Tüzel Kişilik Oluşturma Unsuru.....	13
Bağımsızlık Unsuru	14
Demokratik İlkeler Uygunluk Unsuru.....	15
Sendikanın İşlevleri.....	15
Sendikanın Faaliyetleri	19
Sendikaların Tarihsel Gelişimi.....	22

2. BÖLÜM

SAĞLIK VE SAĞLIK HİZMETLERİ

Sağlık ve Sağlık Hizmetleri Tanımı ve Kapsamı.....	42
Sağlık Çalışanları	45
Türkiye’de Sağlık Çalışanları	46
Sağlık Çalışanlarının Çalışma Koşulları.....	49
Sağlık Çalışanlarının Çalışma Süreleri	51
Sağlık Çalışanlarının İş Sağlığı ve Güvenliği.....	53
Sağlık Çalışanlarının Ücret Durumu	54
Sağlık İşkolunun Tanımı ve Kapsamı.....	55
Sağlık Hizmetlerinin Tarihsel Gelişimi	57

3. BÖLÜM**SAĞLIK SENDİKALARI VE
TÜRKİYE'DEKİ DURUMU**

Sağlık Sendikaları ve Tarihsel Gelişimi.....	74
Türkiye'de Sağlık İşkolunda Sendikal Örgütlenme.....	76
Sağlık ve Sosyal Hizmet Çalışanları Sendikası (Sağlık-Sen).....	78
Türkiye Sağlık ve Sosyal Hizmetleri Kamu Görevlileri Sendikası (Türk Sağlık-Sen).....	79
Genç Sağlık ve Sosyal Hizmet Çalışanları Sendikası (Genç Sağlık Sendikası)	79
Öz Sağlık ve Sosyal Hizmet İşçileri Sendikası (Öz Sağlık-İş)	80
Türkiye Sağlık ve Sosyal Hizmet İşçileri Sendikası (Türkiye Sağlık-İş)	81
Devrimci Sağlık İşçileri Sendikası (Dev Sağlık-İş).....	81
Türkiye'de Sağlık Sendikalarının Mevcut Durumunun Değerlendirilmesi.....	82

4. BÖLÜM**SAĞLIK ÇALIŞANLARININ SENDİKAL HAKLARI**

Uluslararası Belgelerde Sağlık Çalışanlarına İlişkin Yasal Düzenlemeler ve Sendikal Haklar	86
Birleşmiş Milletler Belgeleri	87
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB).....	87
Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi.....	88
Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi.....	88
ILO Belgeleri	89
87 Sayılı Sendika Özgürlüğü ve Örgütlenme Hakkının Korunmasına İlişkin Sözleşme	90
98 Sayılı Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkına İlişkin Sözleşme	91
135 Sayılı İşletmelerde İşçi Temsilcilerinin Korunması ve Onlara Sağlanacak Kolaylıklar Hakkında Sözleşme	91
151 Sayılı Kamu Hizmetinde Örgütlenme Hakkının Korunması ve İstihdam Koşullarının Belirlenmesi Yöntemlerine İlişkin Sözleşme.....	92
158 Sayılı Hizmet İlişkisine İşveren Tarafından Son Verilmesi Hakkında Sözleşme	92

Avrupa Konseyi Belgeleri	93
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)	93
Avrupa Sosyal Şartı.....	94
Ulusal Belgelerde Sendikalar	94
1924 Anayasası'nda Sendikal Haklar	95
1961 Anayasası'nda Sendikal Haklar	95
1982 Anayasası'nda Sendikal Haklar	96
657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu	98
624 Sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu	99
2821 Sayılı Sendikalar Kanunu	100
2822 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu	100
6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu	101
4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu....	101
5018 sayılı İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri Hakkında Kanun	102

5. BÖLÜM

SAĞLIK SENDİKASI OLARAK TÜRK SAĞLIK-SEN ÖRNEĞİ

Türk Sağlık-Sen'in Tarihsel Süreci ve Örgütsel Yapısı	103
Türk Sağlık-Sen Vizyonu ve Misyonu.....	105
Türk Sağlık-Sen'in Amacı ve Faaliyet Alanı.....	107
Türk Sağlık-Sen Çalışmaları.....	108

Kaynakça	119
-----------------------	-----

Yazarlar Hakkında	137
--------------------------------	-----

GİRİŞ

İnsanı merkeze alan bilgi toplumunun oluşturulmasında bireyden başlayarak toplum düzeyinde niteliği yakalamak ön plana çıkmaktadır. Bu konuda ise sağlık hizmetleri hem bireysel açıdan hem de toplumsal açıdan nitelik artırıcı insan yatırımı olarak görülmektedir (Mazgit, 2002). Dolayısıyla bilgi toplumunun inşasında sağlığın, sadece bireysel yaşamın kalitesini artıran bir unsur değil, aynı zamanda toplumun geleceğinde rol alan ve kalkınmaya destek olabilen temel değerlerden biri olduğu söylenebilir.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından *sağlık*; bedensel, ruhsal ve toplumsal açıdan tam iyilik hali şeklinde tanımlanmakta olup tüm insanlar için sağlığın temel bir hak olduğunu öne çıkarılmaktadır. Sahip oldukları Anayasa doğrultusunda hükümetleri insan ve toplum sağlığından sorumlu tutan DSÖ, bu sorumluluğun yerine getirilmesinde beslenmenin yanı sıra konut, eğlence ve dinlenme gibi unsurların da süreci desteklemesi gerektiğinin altını çizmektedir (Güler, 2019). İnsanların iyi beslenememesi ve sağlıklı şartlarda bulunmamaları, dinlenme imkanlarının az olması, bilgisizlik nedeniyle hastalıklara karşı nasıl korunacaklarını bilmemeleri, bazı meslek ve sanat kollarının korunma tedbirlerinde yetersizliklere sahip olma gibi özellikleri taşıyan az gelişmiş ülkelerde sağlık yardımlarına ve özellikle de hekimlere ihtiyaç oldukça fazladır (Talas, 1994). İşte bu bilgilerden yola çıkıldığında sağlık çalışanlarının niceliksel varlığının yanı sıra sahip oldukları niteliklerin de sağlıklı bir toplumun oluşturulması ve sürekliliğinin sağlanması açısından ne denli önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Farklı meslek grupları ya da farklı uzmanlık alanlarının birlikte çalışmasını gerektiren hizmetler olarak da betimlenen sağlık